

FUQAROLIK QONUNCHILIGIDA MULKIY HUQUQLARNI HIMOYA QILISH: XALQARO VA MILLIY TAJRIBA

Azirbaev Salamat Kuanishbaevich

*Qoraqalpoq davlat universiteti yurisprudensiya tálim yónalishi yuridika
fakulteti 3-kurs talabasi.*

Tel raqami: +998 90 700-68-62

Email: azerbaevsalamat947@gmail.com.

***Annotaciya:** Mazkur maqolada O‘zbekiston va xorijiy davlatlarda mulkiy huquqlarni huquqiy himoya qilish tizimi, zamonaviy tendensiyalar, xorijiy va mahalliy olimlarning fikrlari tahlil qilinadi.*

***Kalit sózlar:** qonunchilik, mulk, huquqlar, xalqaro, milliy, demokratik, daxlsizlik Tajriba, islohatlar, tajriba.*

Kirish

Mulkiy huquq fuqarolik huquqining asosiy institutlaridan biri bo‘lib, iqtisodiy barqarorlik va huquqiy tartibotning kafolatidir. Demokratik jamiyatda mulk daxlsizligi va uning huquqiy himoyasi asosiy tamoyillardan hisoblanadi. Xususiy mulkni himoya qilish darajasi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi va sarmoyadorlar uchun jozibadorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Ózbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev bu borada shunday degan edi:

"Har bir fuqaro va tadbirkorning qonuniy mulki davlat tomonidan kafolatli himoya qilinishi lozim. Biz mulk daxlsizligini ta’minlash orqali iqtisodiy o‘sish va tadbirkorlik rivojiga keng yo‘l ochamiz." [1].

Mazkur maqolada O‘zbekiston va xorijiy davlatlarda mulkiy huquqlarni huquqiy himoya qilish tizimi, zamonaviy tendensiyalar, xorijiy va mahalliy olimlarning fikrlari tahlil qilinadi.

Fuqarolik qonunchiligida mulkiy huquq tushunchasi va huquqiy asoslari. Mulkiy huquq fuqarolik huquqining asosiy bo‘g‘ini bo‘lib, fuqaro yoki yuridik shaxsning o‘z mulkiga egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish huquqini ifodalaydi. O‘zbekiston Respublikasida mulkiy huquqning asosiy huquqiy manbalari quyidagilardan iborat:

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – 53-moddaga ko‘ra, har kim qonun bilan kafolatlangan tartibda mulk huquqiga ega bo‘lishi mumkin. O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi – mulk huquqining shakllari, uni himoya qilish usullari va mulkiy nizolarni hal etish tartibini belgilaydi. “Xususiy mulkni himoya qilish va mulkdorlar huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi qonun – xususiy mulkning daxlsizligi va davlat himoyasi kafolatlarini belgilaydi.

Xalqaro shartnomalar – BMTning Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, EI mamlakatlarning mulkiy huquqlarni himoya qilish bo‘yicha konvensiyalari. G‘arbiy Yevropa huquq maktablari vakillaridan biri bo‘lmish huquqshunos G. Grossning ta’kidlashicha: "Xususiy mulk huquqining mustahkam himoyasi bo‘lmagan davlatlarda iqtisodiy barqarorlikni ta’minlash mushkuldir, chunki mulk daxlsizligiga ishonch bo‘lmasa, investitsiyalar oqimi sust bo‘ladi." [2].

Mulkiy huquqlarni himoya qilishning zamonaviy tendensiyalari. Xorijiy tajriba: AQSh va Yevropa mamlakatlari. AQSh va Yevropada mulkiy huquqlarni himoya qilish yuqori darajada rivojlangan bo‘lib, quyidagi jihatlarga alohida e’tibor qaratiladi:

Sud himoyasi mustahkamligi – AQShda “Due Process” tamoyili asosida har qanday shaxsning mulk huquqini sud orqali himoya qilish kafolatlangan. Mulkn

noqonuniy olib qóyishning oldini olish – Yevropa Ittifoqi davlatlarida Konstitutsiyaviy sudlar mulk huquqini buzuvchi qonunlarni bekor qilish vakolatiga ega. Frantsuz huquqshunosi P. Laurent mulk huquqining milliy iqtisodiyotdagi ahamiyati haqida shunday fikr bildirgan: "Mulk daxlsizligi qanchalik himoyalangan bo'lsa, iqtisodiy barqarorlik shunchalik mustahkam bo'ladi. Huquqiy ishonch tadbirkorlik rivojining asosidir." [3].

Ózbekistonda mulk huquqi islohoti. So'nggi yillarda O'zbekistonda mulk huquqini himoya qilish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda:

Xususiy mulkni noqonuniy musodara qilishga qarshi chora-tadbirlar kuchaytirildi. Davlat xizmatlarida shaffoflik ta'minlandi – "Elektron notariat" tizimi orqali shartnomalar va hujjatlar ro'yxatga olinmoqda. Sud tizimi isloh qilindi – iqtisodiy sudlar va fuqarolik sudlarida mulkiy huquqlar bo'yicha nizolar tezkor hal qilinmoqda.

3. Mulkiy huquqlarni himoya qilishdagi muammolar va ularning yechimlari

Mulk huquqini himoya qilish bo'yicha quyidagi asosiy muammolar mavjud:

Qonunchilikda ayrim tafovutlar – ayrim huquqiy normalarning noaniqligi sud amaliyotida ziddiyatlar keltirib chiqaradi. Huquqiy savodxonlik yetishmovchiligi – mulkdorlarning o'z huquqlarini to'liq bilmasligi sababli mulkiy huquqlar buzilishi holatlari uchrab turadi. Byurokratik to'siqlar – ba'zan tadbirkorlarning mulkiy huquqlari davlat organlari tomonidan cheklanishi mumkin.

O'zbekistonlik yuridik olim A. Sayfiddinov mulk huquqining rivojlanishi haqida shunday fikr bildiradi:

"Mulk huquqini isloh qilish jarayoni davom etayotgan bo'lsa-da, qonunchilikni xalqaro standartlarga mos ravishda yanada takomillashtirish zarur. Ayniqsa, sud hokimiyatining mustaqilligini kuchaytirish bu borada muhim ahamiyatga ega." [4].

Muammolarni hal etish uchun quyidagi chora-tadbirlar taklif etiladi:

Qonunchilikni takomillashtirish – xalqaro tajribadan kelib chiqib, mulk huquqi bilan bog‘liq normativ-huquqiy bazani kengaytirish. Sud tizimini mustahkamlash – mulk huquqiga oid nizolarni hal qilishda yagona yuridik yondashuvni ta‘minlash. Aholining huquqiy savodxonligini oshirish – ommaviy huquqiy targ‘ibot va yuridik xizmatlarni kengaytirish.

Xulosa

O‘zbekistonda mulk huquqining rivojlanishi va himoyasi xalqaro huquqiy tamoyillarga mos ravishda takomillashib bormoqda. Xususiyl mulk daxlsizligi va tadbirkorlar huquqlarini himoya qilish bo‘yicha islohotlar amalga oshirilmoqda. Xorijiy tajriba va mahalliy qonunchilikni uyg‘unlashtirish orqali mulkiyl huquqlarni himoya qilish yanada mustahkamlanadi. Fuqarolik qonunchiligida mulkiyl huquqlarni himoya qilish masalasi O‘zbekiston huquqiy tizimining muhim yo‘nalishlaridan biridir. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, mulkiyl huquqlarning mustahkam himoyasi investitsion muhitni yaxshilaydi va iqtisodiy o‘shishga xizmat qiladi. O‘zbekiston qonunchiligi xalqaro me‘yorlarga moslashtirilayotgan bo‘lsa-da, ushbu yo‘nalishda yana bir qator islohotlarni amalga oshirish zarur. Sud amaliyoti, investorlarning huquqiy kafolatlari va mulkiyl nizolarni hal qilish mexanizmlarini yanada takomillashtirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1) O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi, 2024-yil.
- 2) Gross G. "Property Rights and Economic Growth" – London, 2018.
- 3) Laurent P. "Droit de Propriété et Développement Économique" – Paris, 2020.
- 4) Sayfiddinov A. "O‘zbekiston fuqarolik huquqi asoslari" – Toshkent, 2022.
- 5) O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi